

згинається в дугу. Не можна сказати, що це його зовсім не дивує, інакше перетворення не справило б ніякого враження на читача, але краще сказати, що зміни, які відбулися із Замзою доставляють йому лише легкий неспокій.

Із всього викладеного вище можемо зробити висновок, що художній світ Франца Кафки дуже незвичайний – в ньому завжди багато фантастичного, що поєднується зі страшним і жахливим, жорстоким і безглуздим реальним світом. Останній він змальовує дуже точно, ретельно випишуючи кожну деталь, відтворюючи зусібич поведінку людей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Багай Ж. Література і Зло. М., 1994 – 473 с.
2. Брод Макс. Отчаяние и спасение в творчестве Франца Кафки. Перевод М. Ю. Некрасова, – М.: Аграф, 1970. – С.212
3. Г. Андерс. Кафка – Pro und Contra. – Мюнхен, 1974
4. Давид К. Франц Кафка. – М.: Молодая гвардия, 2008. – С.304
5. З.Фрейд. Я и Оно: Сочинения. – М.: Харьков, 2004. – С.623.
6. Карельський А. Лекція про творчість Франца Кафки // Іноземна література. 1995. №8.
7. Кафка Ф. Дневники. – М.: Аграф, 1998. – С.226
8. Фрейд З. Некоторые типы характеров по психоаналитической практики// Классический психоанализ и художественная литература. – СПб., 2002.
9. <http://lib.aldebaran.ru/author/Kafka Franc/Kafka Franc dnevniki/ 0.html>
10. http://lib.aldebaran.ru/author/Kafka Franc/Kafka Franc pismo_otcu/ 0.html
11. http://mirslovarei.com/content_psy/PSIXOANALIZ-I-LITERATURA-711.html
12. <http://www.freudlacan.org/index.php/2005/10/18/52-1924>

Мар'яна СОКОЛ

УДК 82.02

ЕПІГРАФ ЯК ПАРАТЕКСТ

Стаття присвячена дослідженню епіграфа як паратексту.

Ключові слова: епіграф, паратекст

Статья посвящена исследованию эпиграфа как паратекста.

Ключевые слова: эпиграф, паратекст.

The article deals with the epigraph as a paratext.

Key words: epigraph, paratext.

До паратекстуальних елементів, які є графічно відмежованими від тексту, але водночас семантично з ним пов'язаними, ми зараховуємо вслід за Ж. Женеттом, окрім заголовка, ще й епіграф, який обрамлює власне твір. Отже, виразником концепції художнього тексту, який передує текстовому формуванню, є епіграф, за допомогою якого автор відкриває зовнішню межу тексту для паратекстуальних зв'язків. У нашій роботі акцентуємо на виявленні всіх паратекстуальних характеристик епіграфа, які відображають своєрідність цього феномена.

Поняття «епіграф» пройшло шлях від елементарного визначення, якого знаходимо у «Словнику стародавньої і нової поезії» (1821 року), укладеному Н. Ф. Остолоповим («Епіграф: одне слово чи вислів, у прозі чи поезії, взятий із тексту відомого письменника чи свій власний, який автори ставлять на початку своїх творів і тим самим дають визначення щодо їх тем» [8, 398]), до того, що розлядається у сучасній науці зокрема, як метатекстовий, інтертекстуальний чи паратекстовий знак. Прообразами епіграфів вважаються цитати з Біблії, якими обов'язково починалася будь-яка проповідь церковного служителя. Поступово вони стали з'являтися у стародавніх виданнях проповідей і до XVIII століття зайняли місце під заголовком справа [3, 103]. У нашому випадку йдеться про уже сталу традицію перекладацької церковної літератури – позначати перекладене джерело тексту його першим рядком, поставленим епіграфом. Епіграф, як прозаїчний вступ до епістоли, чітко скеровує на її тему, на зміст, оскільки він є прямолінійним, і продовжує заголовок твору.

Сьогодні, досліджуючи епіграф як елемент тексту загалом і паратексту зокрема, ми можемо подати таке його визначення: «епіграф – надпис, який ставиться автором перед текстом твору чи його частини у вигляді цитати із загальновідомого тексту (наприклад, Біблії), твору художньої літератури, народної творчості, прислів'я чи крилатого вислову; в афористично короткій формі надпис-цитата, як

правило, виражає основну колізію, тему, ідею чи настрій твору, сприяючи сприйняттю його читачем» [4, 916]. Далі в словнику конкретизується, що епіграф дає змогу виразити авторську ідею (точку зору чи оцінку) під прикриттям певної маски, неначе від другої особи; важливо, щоб епіграф не виглядав немов написаний самим автором, а як узятий із будь-якого авторитетного джерела і мав конкретне посилання.

Визначення статусу епіграфа як елемента паратексту передбачає комплексний підхід до дослідження його феномена, який об'єктивується у різних характеристиках і функціях епіграфа, що вивчаються у межах теорії паратекстуальності. М. М. Бахтін, як один із основоположників теорії паратекстуальності, пояснює функціонування епіграфа так: «Чим інтенсивніше диференціювання і вищий рівень соціального життя, тим вагомішим серед елементів мови стає чуже слово, чужий вислів, як предмет зацікавленої передачі, тлумачення, обговорення, оцінки, заперечення, підтримки, подальшого розвитку і т. под.» [2, 45]. Натомість Ю. М. Лотман розглядає проблему епіграфа так: «Для того, щоб певне повідомлення могло визначатись як «текст», воно повинно бути як мінімум двічі закодоване» [6, 128]. З цієї позиції ми можемо виокремити такі суттєві аспекти паратекстових зв'язків між текстом і його епіграфом: «З одного боку, той чи інший приватний текст, згідно іншого контексту, може виконувати роль описового механізму, а з іншого боку, може вступати у дешифрувальне і структурне відношення між деякими елементами тексту» [6, 116]. «Можливо, така побудова, в якій один текст – неперервна розповідь, а інші вводяться у нього у навмисно фрагментарному вигляді (епіграфи, посилання та інше) передбачає, що читач розгорне ці зерна інших структурних конструкцій у тексті» [5, 76]. Ж. Женетт вважає, що паратекстуальність епіграфа є складовою частиною культури взагалі й невід'ємною ознакою літературної діяльності загалом. «Будь-яка цитата, який би характер вона не несла, обов'язково вводить читача у сферу того культурного контексту, «обплутує» тією «сіткою культури», втекти з якої не може ніхто» [10, 144]. Паратекст є суттєвим компонентом усієї структури тексту, засобом встановлення паратекстової референції між його елементами. Саме завдяки епіграфу автор відкриває зовнішню межу тексту для паратекстуальних зв'язків і літературних впливів різних напрямків й епох, тим самим збагачуючи, розкриваючи внутрішній світ твору.

Розташування епіграфа в ієрархії структури паратексту визначається, з одного боку, його позицією в тексті, а з іншого – важливістю його семантичного навантаження. Ж. Женетт у складній системі паратексту розрізняє до- і післятекстові епіграфи, які несуть в собі різне паратекстуальне навантаження. І. В. Арнольд у межах розробленої нею «стилістики декодування», основними положеннями якої є зосередження уваги на процесі художньої комунікації, підкреслює інформативну важливість епіграфа: «...передусім необов'язкова присутність епіграфа робить його особливу інформативним...». Звідси випливає, що розташування епіграфа в «сильній позиції», тобто на початку тексту, також засвідчує його високу позицію в ієрархії паратекстуальної структури тексту. «Важливі елементи змісту займають ті місця в тексті, де вони будуть найбільше привертати увагу читача» [1, 23]. «Сильна позиція», на думку І. В. Арнольд, – один із видів висунення, специфічна організація контексту, яка забезпечує висунення на передній план найважливіших замислів тексту – як складну єдність суджень та емоцій, так і комплексну конкретно-образну дійсність. Функціями висунення епіграфа на передній план є: встановлення ієрархії задумів, фокусування уваги на найважливішому, підсилення емоційного й естетичного ефекту, встановлення значущих зв'язків між елементами суміжними та дистантними, що належать одному чи різним рівням, забезпечуючи зв'язність тексту. Іншим видом епіграфів, зокрема щодо їх розміщення у тексті, є післятекстові епіграфи, або ж, як їх називає Перек (Perek) – «метаграфи» (від «meta» – «після тексту»). Безперечно, таке розташування визначає роль епіграфа, тому що для читача взаємозв'язок між вступним епіграфом і текстом є очікуваним, а от теоретичне значення кінцевого епіграфа, після того як текст уже прочитаний, є очевидним і запропонованим самим автором, адже це є останнє слово автора, навіть якщо він і пропонує залишити це слово комусь іншому. Отже, паратекстуальне значення до- і післятекстових епіграфів визначаємо так: якщо епіграф ставиться автором на початку тексту, то створюється проспективно настанова на подальше сприйняття тексту читачем, вона може бути як близькою до настанови автора, так і кардинально відрізнятись від неї. Тому коли епіграф ставиться автором перед текстом, то він неначе вступає у певну інтригу-гру з читачем, а от кінцеві епіграфи виступають своєрідним висновком, або ж, як це буває у байках – мораллю.

Епіграф – це сполучна ланка, «місток» між письменником й уже існуючою літературою, між письменником і читачем. Виходячи з того, що цей паратекстуальний елемент паратексту – це передусім цитата, в її компетенції постають два чіткі запитання:

1. Хто автор, реальний чи вигаданий, тексту, що цитується?
2. Хто вибирає та пропонує цитату?

Ж. Женетт називає автора цитати «епіграфований» (epigraphed), а людину, яка вибирає і пропонує, – «епіграфіст» (epigrapher) або відправник, а того, хто читає – адресат (epigrapher) [9, 151]. Визначаючи епіграфіста, різною мірою визначаєш й адресата епіграфа. Оскільки епіграфіст – автор книги, то для нього адресат – потенційний читач. Іншими словами, адресатом епіграфа завжди є адресат твору, який не завжди є його фактичним одержувачем. Далі Ж. Женетт, надаючи епіграфу епіграфіста

статусу паратекстуальності, розрізняє: алогографічний та автентичний епіграфи [10, 145]. Перший (цитата з ім'ям автора) може бути автентичним, апокрифальним, частково анонімним та анонімним. Алогографічний епіграф, у якому встановлені усі «конкретизатори: дослівність та посилання на джерело» [7, 63], Ж. Женетт називає автентичним. Наприклад, епіграф до першої частини твору М. Булгакова «Майстер і Маргарита», взятий із твору І. Гете «Фауст», є алогографічним та автентичним. Проте автор твору іноді приписує цитату вигаданому або зовсім іншому автору, тоді епіграф алогографічний, але апокрифальний. Також алогографічний епіграф може бути як прямою цитатою, тобто дослівним відтворенням частини чи усього тексту, так і квазіцитацією (псевдоцитацією), тобто відтворенням частини тексту чи усього тексту у навмисне зміненому вигляді. Епіграф може бути автентичним, але не точним у тому випадку, коли епіграфіст цитує помилково з пам'яті або хоче зробити цю ж цитату прийнятною для його змісту чи з якоїсь іншої причини. Зазвичай, свідомо трансформація цитати автором спрямована на досягнення певного ефекту: змінити значення цитати з метою вираження суб'єктивного ставлення до її особливості паратекстуальної ролі у контексті твору. Наприклад, епіграфом до першої глави «Життя і подвиги знаменитого лицаря Шнапганського» Георга Веєрта є квазіцитація із «Одіссеї» Гомера. Епіграфіст, «позируючи» цитату, іноді робить часткове посилання, яке може бути точним, тоді Ж. Женетт називає такий епіграф алогографічним, частково анонімним, а от коли автор не подає жодної атрибуції, то епіграф буде алогографічним анонімним [10]. Наприклад, в О. М. Радишева в поемі «Бона» в ролі епіграфа, джерело якого коментаторами не встановлено, стоїть італійська фраза.

Отже, повна або часткова відсутність паратекстуальних конкретизаторів епіграфа, як правило, сигналізує про реалізацію його паратекстуального зв'язку з текстом, що базується на інших характеристиках епіграфа. Знакову природу паратекстуальних фрагментів підкреслюють О. Г. Храмченков, Ю. М. Лотман. Останній визначає епіграф у тексті як «специфічну риторичну побудову, з якою пов'язані різноманітні коди тексту, за допомогою яких автор налаштовує читача на сприйняття твору» [5, 13]. У такому тлумаченні епіграф виступає як частина тексту, яка вводить додаткову інформацію, оскільки інформація зберігається і передається через тексти, що виконують певні функції.

Інше питання, на яке нам потрібно дати відповідь, – це посилання до цитати, а конкретніше – це питання ідентифікації не епіграфіста, а епіграфованого. Теоретичною альтернативою алогографічного епіграфа є автографічний епіграф, який посилається на самого епіграфіста або, іншими словами, на автора книги. Серед автографічних епіграфів можна побачити стилізовані цитати, коли автор сам складає епіграф, підписуючись ім'ям конкретного автора, тобто такий епіграф був «замаскований» епіграфованим під цього ж автора. Наприклад, О. Пушкін імітував стиль «Притч» О. Сумарокова, містичних розповідей Сведенборга та ін. Створення відповідного епіграфа, тобто його містифікація, простежується у практиці іноземних авторів. Наприклад, В. Скотт ніколи не використовував епіграфи зі своїх творів, проте іноді спеціально придумував необхідний епіграф і підписував: «Невідомий автор». Такі епіграфи трапляються у творі «Дзеркало тітоньки Маргарет». Іноді сам епіграфований звертався за епіграфом до своєї ж творчості. Епіграф, автором якого є творець художнього тексту, не забезпечує вихід у міжтекстовий універсум, а реалізується у внутрішньтекстовому, синтагматичному плані, у вигляді більш розширеного пояснення заголовка. Завдання такого пара текстуального елемента – задавати односпрямовану орієнтацію щодо змісту тексту, посилювати «загадку», запропоновану заголовком, дешифрування якої відбувається ретроспективно, експлікувати ставлення автора безпосередньо до цього тексту [9, 152].

Епіграф як паратекстуальний знак виявляє свою сутність лише у процесі функціонування. Основою функціональної класифікації є систематизація епіграфів, здійснена Ж. Женеттом. Оскільки епіграф як елемент паратексту є поліфункціональним, то вчений виокремлює чотири паратекстуальні функції епіграфа.

1. Змістово-фактуальна, яка коментує, пояснює та підтверджує не сам текст, а заголовок, відображаючи при цьому паратекстуальний взаємозв'язок між епіграфом і заголовком. У такому випадку епіграф готує читача до того, про що розповідатиметься у творі. Саме епіграф виконує роль коментаря, а смисл, вкладений у нього, зумовлює ускладнення тексту. Таким чином, епіграф є своєрідним камертоном. Дослідники говорять, що взаємовідносини, які існують між текстом і назвою, текстом і епіграфом, забезпечують рівень паратекстуальності [9, 156]. Під паратекстуальністю тут розуміють композиційно суттєвий доцентровий зв'язок частин, що знаходяться «поруч», з основним текстом. Наприклад, епіграф до твору «Заметіль» В. О. Жуковського.

2. Змістово-підтекстова – коментує текст, значення якого вона прямо зумовлює чи підкреслює. Параметри епіграфа як паратекстового елемента при цьому характеризуються не стільки своїм інформаційним потенціалом, здатним збагачувати текст новими значеннями, скільки своєю здатністю у різних інтерпретаторів (читачів) викликати одні й ті ж асоціації, які можуть впливати на форму реалізації паратекстуальних зв'язків [9, 158]. Якщо автор у тексті пояснює читачам смисл уведеного ним епіграфа, то мова йде про паратекстуальну функцію. Зокрема, автор розраховує на наявність у читача необхідного для інтерпретації досвіду, який складає основу знань і передбачає, що

читач здатний опрацювати інформацію і встановити смисловий зв'язок відповідно до авторської інтенції, що дає змогу говорити про приховану форму реалізації паратекстуального зв'язку.

У процесі аналізу з'ясувалося, що характеристика епіграфа як паратекстуального знака часто використовується авторами для організації паратекстуальних зв'язків у літературі ХХ-го століття, причому як у текстах вітчизняної, так і зарубіжної літератури. Очевидно, що сучасні автори не можуть розраховувати на адекватне сприйняття тексту відповідно до їхніх інтенцій, можливо, через помітну прогалину у сучасному читацькому середовищі, тому з метою уникнення «непорозуміння» включеного у текст епіграфа і його ролі у процесі сприйняття й інтерпретації тексту, автору доводиться пояснювати смисл епіграфа. Найчастіше це відбувається у кінці тексту, у вигляді висновку чи підсумку, щоб читач мав змогу порівняти результати своєї інтерпретації тексту з авторським задумом, у чому й полягає насамперед змістово-підтекстова функція.

3. Третя функція епіграфа як елемента паратексту – актуалізація паратекстуальних зв'язків. Вона відображає вплив цитати на текст із характерним авторським стилем, задаючи та передаючи, твору через епіграф певну епоху, стиль, жанр та інше.

4. Кодова функція. Епіграф при цьому виступає як певний сигнал (знак) культури. Виконуючи кодову функцію, він постає як полеміка із усією попередньою традицією, до якої приєднується сам автор, епіграф, наче знак культури, до якого автор спрямовує думку читача. Цей конститuent паратексту забезпечує рух від одного твору до іншого, змушуючи працювати культурну пам'ять. Отже, епіграф – культурний символ, що вносить у художній текст традиційний зміст. Включений у чужий контекст, він водночас постає як новий, як створений, так і той, що творить, тобто як знак діалогу культур. Епіграф, виконуючи подібну функцію, вводить у твір цілий пласт культурної інформації, слугує мінімальною структурною одиницею, яка визначає ставлення автора до загальної культурної ситуації, як національної, так і світової. Наприклад, епіграф до «Роксолани» О. Назарчука, взятий із народної приповідки.

Проведені спостереження засвідчують, що епіграф діє у тексті, узгоджується з ним, асимілюється, але повністю не розчиняється у новому тексті. Аналіз взаємозв'язків у системі «епіграф – текст під епіграфом» призводить до розуміння епіграфа як найважливішого засобу вираження образу автора, оскільки саме у виборі епіграфа проявляється авторське «я», що свідчить про його літературні смаки, асоціації, тезаурус, відношення до змісту епіграфа та його творця.

Отже, проаналізувавши епіграф з точки зору паратекстуальності, ми можемо зробити такі висновки, а саме: паратекстуальний зв'язок епіграфа з текстом може реалізовуватися через паратекстуальні характеристики епіграфа. Мова йде про конкретизатори епіграфа, а точніше – про посилення на джерело й автора епіграфа, здатні брати участь в організації паратекстуального зв'язку епіграфа з текстом. Аналіз досліджуваного матеріалу показав, що, вказуючи паратекстуальні конкретизатори епіграфа (повністю або частково), можна відтворити паратекстуальний зв'язок епіграфа з текстом. Водночас можна виділити три важливі для нашого дослідження параметри епіграфа як елемента паратексту, які передусім необхідно враховувати при аналізі паратекстуальних зв'язків епіграфа з текстом. По-перше, це втілення концепції автора, занурення у його світосприйняття, у його систему цінностей, що є основним критерієм адекватності читання. По-друге, встановлення ролі епіграфа як цитати, введеної у контекст твору, якій властиві паратекстуальні функції. По-третє, специфіка епіграфа як елемента паратексту, який може вводити тему тексту, відображати заголовок та нести інформацію для свого адресата – читача. Враховуючи різні аспекти вивчення епіграфа у розглянутих вище концепціях у межах паратексту, можна стверджувати, що епіграф – частина тексту, йому властиві різні характеристики, на основі яких може здійснюватися паратекстуальний зв'язок епіграфа з текстом. Адже від того, який саме параметр (чи параметри) епіграфа бере участь в організації паратекстуального зв'язку епіграфа з текстом, будуть залежати форми реалізації паратекстуального зв'язку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арнольд И. В. Значение сильной позиции для интерпретации художественного текста / И. В. Арнольд // Иностранные языки в школе. – М. : Наука, 1978. – №4. – С. 23–31.
2. Бахтин М. М. Проблемы содержания, материала и формы в словесном творчестве // Бахтин М. М. Вопросы литературы и эстетики. – М. : Наука, 1975. – С. 327 с.
3. Кржижановский С. Д. Искусство эпитафия / С. Д. Кржижановский. – М.: Лит учеба. – 1989. – № 3. – С. 102–112.
4. Кржижановский С. Д. Поэтика заглавия / С. Д. Кржижановский. – М. : Никитинские субботники, 1931. – 32 с.
5. Лотман Ю. М. Структура художественного текста / Ю. М. Лотман // Об искусстве. – СПб. : Искусство – СПб. – 1998. – 384 с.
6. Лотман Ю. М. Текст у тексті / Ю. М. Лотман // Слово. Знак. Дискурс: Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. – Львів: Літопис, 2001. – С. 581–595.
7. Москвин В. П. Цитирование, аппликация, парафраз: к разграничению понятий / В. П. Москвин // Филологические науки. – М. – 2002. – № 1. – С. 63–70.

8. Остолопов Н. Ф. Словарь древней и новой поэзии : [в 3-х ч.] – СПб. : Тип. Ими. Акад. Наук, 1991. – Ч. 1. – 531 с.
9. Ронгинский В. М. Синтаксические модели заголовков и их использование в различных стилях речи / В. М. Ронгинский. – К. : АКО 1965. – 325 с.
10. Genette G. Paratext. Thresholds of interpretation / G. Genette. – Cambridge: Cambridge University Press, 1997. – 427 p.

Лілія ШТОХМАН

УДК 82.09

НАРАТОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ЖІНОЧОГО ПИСЬМА У ДОСЛІДЖЕННЯХ КІМБЕРЛІ РЕЙНОЛДС

*У статті досліджено літературознавчу концепцію Кімберлі Рейнолдс у галузі феміністичної наратології.
Ключові слова: фемінізм, наратологія, Рейнолдс.*

В статье исследована литературоведческая концепция Кимберли Рейнолдс в области феминистической нарратологии.

Ключевые слова: феминизм, нарратология, Рейнолдс.

The article deals with Kimberly Reynolds' feminist narratological literary concept.

Keywords: feminism, narratology, Reynolds.

Актуальність теми. Ця стаття стосується однієї з теорій сучасного літературознавства – феміністичної наратології, а саме – досліджень авторки цілого ряду праць, присвячених дитячій та жіночій літературі, яка викладає англійську літературу в одному із університетів Лондона – Кімберлі Рейнолдс. Спеціалізація у галузі жіночих студій дозволили авторці провести феміністські дослідження образної системи Вікторіанської доби і фактично спростувати висновки праць Мішеля Фуко про те, що традиційні Вікторіанські образи були позбавлені сексуальності [8, 2]. Праця Рейнолдс «Victorian Heroines: Representations of Femininity in Nineteenth-Century Literature and Art» (1993) [8] пропонує радикальний перегляд Вікторіанського трактування жіночності з різних перспектив. Авторка не погоджується з бінарною моделлю, згідно якої художня література Вікторіанської доби розглядала жінок із погляду їх чіткого розмежування на пристойних та негідних, сексуальних та асексуальних. Грунтована на прикладах із різноманітних текстів (дитячих творів, щоденників, автобіографій) та творах малювання, праця Рейнолдс представляє новий погляд на зображення жінки та її сексуальності у літературі та образотворчому мистецтві XIX століття. Мета цієї статті – проаналізувати наратологічну концепцію авторки.

Вихідним пунктом міркувань авторки стала думка про те, що заперечення жіночої сексуальності було визначною рисою Вікторіанської культури і суспільства. Сексуальність була швидше негативною особливістю, притаманною жінкам легкої поведінки. Центральною постаттю романів цього періоду однак виступає не асексуальна і покійна ідеальна дружина-мати, а доросла дівчина чи молода жінка та історія її успіхів у протистоянні спокусам на шляху до сімейного життя.

Образ нової жінки, який обурив Вікторіанську свідомість зміною канонів одягу і поведінки, дещо розмив різницю між прийнятним і неприпустимим представленням жіночності. Вже на початку XIX століття образ жінки у літературі зазнає суттєвих змін. На противагу невизначним героїням Вальтера Скотта та Джейн Остін, романісти XIX століття використовують складніші і насиченіші таксономії фізичних рис своїх героїнь. Рейнолдс досліджує літературу та мистецтво на предмет використання авторами (прикметно те, що як чоловіками, так і жінками) еротичних елементів у жіночих образах, перш за все, з метою протистояння загальноприйнятним канонам.

У монографії «Victorian Heroines» досліджуються проблеми та можливості, з якими стикались жінки, що наважились писати, до того ж про себе. Жанр автобіографії, як і жанри щоденників і мемуарів, традиційно відносяться до «жіночих» жанрів письма в літературному каноні «великої літератури». Основне завдання жіночого автобіографічного письма, як його визначає феміністська літературна критика, – це завдання саморепрезентації жіночого «я» [3]. У патріархальному розумінні жіночої природи і, відповідно, соціальної ролі присутність жінки у суспільному житті, особливо у літературі, була небажаною, її виразом було «публічне мовчання». Привертати увагу до своєї «інакшості» означало бути